

В.Л. Андрущенко, Т.В. Тучак

**МОРАЛЬНО-ЕТИЧНІ
ІМПЕРАТИВИ ПОДАТКІВ
ТА ОПОДАТКУВАННЯ
(західна традиція)**

УДК 336.221:172.1

*Затверджено до друку Вченою радою
Науково-дослідного інституту
фінансового права
(Протокол № 1 від 23 січня 2013 року)*

*Затверджено до друку Вченою радою
Національного університету державної
податкової служби України
(Протокол № 9 від 28 березня 2013 року)*

Рецензенти:

Варналій Захарій Степанович, доктор економічних наук, професор, професор кафедри фінансів Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Опарін Валерій Михайлович, доктор економічних наук, професор, професор кафедри фінансів фінансово-економічного факультету Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана.

Тропіна Валентина Борисівна, доктор економічних наук, професор, завідувача кафедрою економічної теорії Чернігівського державного інституту економіки і управління.

Автори:

Т.В. Тучак підготувала підрозділ 3 «Логіка і семантичне оформлення дефініцій» в розділі 1, підрозділ 2 «Технології податкової справедливості» в розділі 2, а також фрагменти тексту, що стосуються оподаткування багатства, майна, спадщини, діяльності податкової служби. Автор решти тексту *В.Л. Андрущенко*.

Андрущенко В.Л., Тучак Т.В.

A66

Морально-етичні імперативи податків та оподаткування (західна традиція): [монографія] / В. Л. Андрущенко; Т. В. Тучак. – К.: Алерта, 2013. – 384 с.

ISBN 978-617-566-208-3

У монографії розкрито поняття та інститути оподаткування морально-етичного характеру, корені яких у державах Заходу сягають щонайменше двотисячолітньої давності, походять з духовних надр іудейсько-християнської цивілізації. Авторі розкривають виникнення й сутність традиційних західних уявлень про оподаткування, особливо тих із них, які мало висвітлені у вітчизняній фінансовій літературі, зокрема: справедливість в оподаткуванні, моральні аспекти ветхозавітного і новозавітного періодів історії податків, фіскальна соціологія, податкова держава, фіскальний федералізм. У процесі роботи здебільше використано матеріали із опублікованих і/або розміщених в Інтернеті англомовних джерел, перекладних видань, деяких праць українських авторів. Виклад здійснено в проекції на актуальні проблеми вітчизняної науки і податкової практики, а також з огляду на академічні потреби підготовки фахівців податкової справи з урахуванням ідейно-теоретичних засад і прикладних надбань західного походження.

Немало корисної інформації зосереджено в додатках.

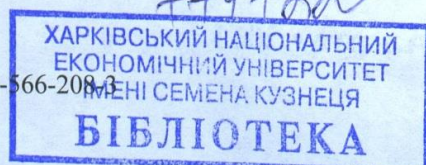
Книга розрахована на достатньо ґрунтованих читачів – викладачів, аспірантів, магістрів, студентів, персонал фінансових і податкових органів, а також усіх, хто має інтерес до питань державних фінансів та оподаткування.

Книга розрахована на достатньо ґрунтованих читачів – викладачів, аспірантів, магістрів, студентів, персонал фінансових і податкових органів, а також усіх, хто має інтерес до питань державних фінансів та оподаткування.

УДК 336.221:172.1

© В.Л. Андрущенко, Т.В. Тучак, 2013,
© Видавництво «Алерта», 2013.

ISBN 978-617-566-208-3

ЗМІСТ

Переднє слово.....	6
--------------------	---

РОЗДІЛ 1

ОПОДАТКУВАННЯ ЯК СФЕРА ЕТИКИ І МОРАЛІ

1. Методологічні аспекти морально-етичного дослідження	18
1.1. Методи пізнання і характер аналізу	18
1.2. Концепція відносин	25
2. Морально-етичні поняття оподаткування.....	27
3. Логіка і семантичне оформлення дефініцій	31
3.1. Науково-теоретичні підходи	31
3.2. Дефініції податків: порівняльна характеристика.....	39

РОЗДІЛ 2.

СПРАВЕДЛИВІСТЬ В ОПОДАТКУВАННІ

1. Загальні уявлення про справедливість	48
2. Технології податкової справедливості.....	53
2.1. Прогресивна шкала ставок.....	53
2.2. Пропорційні (плоскі) ставки.....	59
2.3. Податкові пільги.....	61
2.4. Соціально-орієнтовані податки	66
3. Кардинальна податкова реформа	72
4. Tax Freedom Day і межа оподаткування	80
5. Антипод справедливості – несправедливість	87
6. Дистрибутивна справедливість в оподаткуванні	107

РОЗДІЛ 3.

ІСТОРИЧНІ РЕМІНІСЦЕНЦІЇ ЕТИКИ ОПОДАТКУВАННЯ

1. Ветхозавітна і новозавітна передісторія оподаткування	119
1.1. Ветхозавітна десятина	119
1.2. Податок кесаря	122
1.3. «Друг мытарям и грешникам».....	128
1.4. Християнська традиція у віках.....	132

2. Оподаткування в античну і середньовічну епохи.....	137
2.1. Рим і Візантія в історії податків	138
2.2. Середньовічна доба в оподаткуванні	143
3. Фіскальний фермент суспільних перетворень.....	153
3.1. Події та проекти.....	153
3.2. Ідеї та персонажі	163

РОЗДІЛ 4.

ФІСКАЛЬНА СОЦІОЛОГІЯ

1. Пізнавальна роль фіскальної соціології.....	173
1.1. Предмет і сфера соціології податків	173
1.2. Соціологічні концепції оподаткування	179
2. Начало начал фіскальної соціології та пізніше.....	185
2.1. Ідейні корені та походження	185
2.2. Нова фіскальна соціологія	192
3. Фіскально-соціологічні теорії.....	196
4. Прикладна сфера соціології оподаткування	203
5. Соціологічна інтерпретація ухилення від податків	208
5.1. Різновиди ухилення: що гірше?	208
5.2. Мораль і логіка протидії ухиленню	213
6. Орієнтири розвитку фіскальної соціології в Україні.....	221

РОЗДІЛ 5.

ПОДАТКОВА ДЕРЖАВА

1. Походження і різновиди податкової держави	229
1.1. Податкова держава та її передісторія.....	229
1.2. Фіскальна держава.....	237
1.3. Мінімальна держава	244
1.4. Рентна держава.....	253
2. Концептуалізація податкової держави	256
3. Етика адміністрування податків.....	264
3.1. Ідеали податкової служби	265
3.2. Громадянин-виборець-платник податків	269
3.3. Місія громадянського суспільства.....	275
4. Фіскальний федералізм	279
4.1. Теорія і практика фіскального федералізму	279

Зміст

4.2. Перерозподіл і децентралізація	288
4.3. Фіскальний федералізм versus бюджетне регулювання	295

РОЗДІЛ 6

ПОДАТКОВА КУЛЬТУРА

1. Поняття та роль податкової культури	310
1.1. Поняття і фактори культури оподаткування.....	311
1.2. Рівні та функції податкової культури.....	317
2. Феномени і проблеми податкової культури	321
2.1. Оподаткування – сфера повинності	321
2.2. Моральні проблеми податкової культури	324
2.3. Домінанти культури оподаткування.....	334
2.4. Метаморфози податкової культури	339
Післяслово	347
Список використаних джерел	356
Додатки	369